

Tema 1.- Comunitat internacional i Dret internacional

1.- La Comunitat internacional: evolució històrica i configuració actual. 2.- Incidència de l'estructura de la Comunitat internacional en l'ordenament jurídic internacional. 3.- Concepte i caràcters del Dret Internacional Públic

Esta obra está protegida con una [Licencia Creative Commons Atribución-NoComercial-SinDerivar 4.0 Internacional.](#)

1.- La Comunitat internacional: evolució històrica i configuració actual.

- ▶ A) Formació de la societat internacional
 - A1.- Els orígens de la societat internacional: la Pau de Westfàlia de 1648.
 - A.2.- La societat internacional entre les dues guerres mundials: la SdN
- ▶ B) La societat internacional després de la Segona Guerra Mundial
 - B.1.- La confrontació Aquest-Oest: guerra freda, coexistència i distensió.
 - B.2.- La confrontació Nord-Sud: aspectes polítics i econòmics.

A) Formació de la societat internacional

▶ El DIP constitueix un “producte diferent” que supera els esquemes típics del Dret intern, conseqüència de les característiques del mitjà social internacional.

- Interestatalidad vs. Estatalitat.
- Estructura de juxtaposició (no superposició) entre Estats sobirans.
- Creadors i destinataris de normes: desdoblament funcional

ORDENAMENT NO AUTORITARI, ACTE-GESTIONAT I EN EL QUAL LA JERARQUITZACIÓ CEDEIX EL PAS A la COORDINACIÓ

Necessitat de conèixer el mitjà social internacional per a la seva definició, i per això: configuració històrica.

A.1.- Els orígens de la societat internacional: la Pau de Westfàlia de 1648

- ▶ La premissa per a l'existència del DIP és l'existència de, almenys, dos ens polítics independents: mai model Imperi Romà.
- ▶ Orígens remots: Època medieval de relacions entre entitats polítiques feudals caracteritzades per comuna fe cristiana i subordinades a la suprema autoritat espiritual del Papa: RES PUBLICA CHRISTIANA. Posteriorment: Sistema de dos caps (Imperi i Papat) relacions entre els tres centres de poder temporal (SIRGde Carlemany, IRO Bizanci i Califat Islàmic Bagdag).
- ▶ Orígens pròxims (SXVI-XVII): Europa pluralitat d'Estats nacionals independents del Papat i de l'Imperi.
- ▶ Guerra dels Trenta Anys: Tractats de Paz de Westfàlia 1648: “orde de Westfàlia”:
 - Sistema format per Estats nacionals (Estat-Nació).
 - Es reconeixen mútuament com a sobirans dins de fronteres precises.
 - Drets i obligacions jurídiques en l'àmbit internacional. Dret eurocèntric i imperialista.

A.2.- La societat internacional entre les dues guerres mundials: la SdN

- ▶ Fi de la 1a GM: Tractat de Paz de Versalles 1919 Creació SdN.
- ▶ Primer exemple de OI de vocació universal i competència general.
- ▶ Objectiu: desenvolupar la cooperació entre Nacions; garantir pau i seguretat internacionals
 - Escassos poders PERÒ accions positives per al desenvolupament del DI:
 1. Creació de la CPJI 1920.
 2. Solució de conflictes entre Estats.
 3. Va propiciar la cooperació institucionalitzada en camps econòmic, financer, de transports i comunicacions, salut pública i social i laboral.
 4. Establiment del “sistema de mandats”: colònies dels països derrotats en la 1a GM.
 5. Model institucional que inspiraria unes altres OI, amb cos funcionaris independents d'Estats.
- ▶ Però: COL·LAPSE PREMATUR I LLEGAT RELATIVAMENT ESCÀS
 - No va arribar a ser prou fort per a aconseguir el compliment dels seus objectius essencials: manteniment Paz (Invasió Manchuria, Guerra Itàlia-Abissínia; Sudetes-Alemanya).
 - Mai va tenir una composició universal: els EUA mai va participar davant la falta de ratificació del Senat; expulsió URSS; el Japó i Itàlia es van retirar; l'entrada de l'exercit Nazi a Holanda va suposar la seva fi.

B) La societat internacional després de la 2a Guerra Mundial

- ▶ Fi 2a GM: Nova organització mundial Carta de San Francisco 1945 ONU amb un propòsit fonamental: preservar la pau entre les Nacions.
- ▶ No obstant això, no ha estat possible:
 - Enfrontaments per raons d'hegemonia mundial: confrontació Aquest-Oest.
 - Enfrontaments per raons derivades de les disparitats de desenvolupament entre els pobles: confrontació Nord-Sud.

Texto 1, pp.27-44. Recopilación de Textos de DIP.

“Nosaltres els pobles de les Nacions Unides, resolts:
A preservar (...) A reafirmar (...) A crear (...) A promoure
A practicar (...) A unir (...) A emprar (...)
Hem decidit conjuminar els nostres esforços per a realitzar aquests designis”.

B.1.- La confrontació Est-Oest: guerra freda, coexistència i distensió.

- ▶ Guerra Freda: Després de creació ONU, enfrontament ideològic superpotències USA - URSS
 - Perill imminent de guerra total per agrupament en “blocs” comunista i capitalista (OTAN i Pacte de Varsòvia).
 - Va haver-hi enfrontaments militars “menors” (Corea 1950,...).
 - Però no enfrontament directe per “equilibri estratègic del terror”
- ▶ Coexistència pacífica: Doctrina proclamada per Krutchev en 1956 i assumida per ONU en Res. AG 2625 (XXV), de 24-X-1970: Declaració sobre els principis de DI referents a les relacions d'amistat i a la cooperació entre els Estats de conformitat amb la Carta de les NU (Tx. 7, p. 61 et seq.).
 - Què és? Tx. 7, p. 67: Disposicions generals
 - Enumeració de 7 principis Tx. 7, p. 63, col. 1-2
 - Contingut dels principis Tx. 7, pàg. 63-67
- ▶ Va apaivagar tensions entre superpotències: distensió

► Distensió: anys 70

- Admissió de les dues Alemanyes en l'ONU (1972-1974).
- Acords USA-URSS limitació armes estratègiques (SALT I).
- Acta Final de la CSCE 1975: nova Declaració de principis
 - Què són? Tx. 8, p. 72, col. 1, § 2 i últim
 - Enumeració i definició de 10 principis Tx. 8, pàg. 68-71
 - Novetats: Principis III, IV i VIII

⊙ Fragilitat “distensió

- Invasió soviètica d'Afganistan 1979 i terminació negociacions SALT II.
- Ronald Reagan President USA en 1982 i intransigència anticomunista

B.2.- La confrontació Nord-Sud: aspectes polítics i econòmics.

- ▶ Conflicte Aquest-Oest s'enquadra en un conflicte major: Nord-Sud
- ▶ “G-77” nascut en la UNCTAD (avui, + de 140 EE).
- ▶ Podem distingir:
 - Aspectes polítics.
 - Aspectes econòmics.

A. ASPECTES POLÍTIQS: EL MOVIMENT DE PAÏSOS NO ALINEATS

- 1) Anys 50: líders del Tercer Món partidaris del “neutralisme positiu” → “no-alineament”
- 2) 1961: Criteris per a ser admès com a E. membre del Moviment no alineats:
 - ⊙ Exercici d'una política independent, basada en la coexistència pacífica
 - ⊙ Suport als moviments d'alliberament nacional → auge descolonització
 - ⊙ No pertinença a pactes militars col·lectius (ni OTAN, ni Pacte de Varsòvia)
 - ⊙ No tenir aliances bilaterals amb les grans potències
 - ⊙ No tenir bases militars estrangeres en territori nacional
 - Criterios no perfectos en su aplicación práctica
- 3) Persisteix en l'actualitat malgrat la superació del conflicte Est-Oest
 - ⊙ Reunions prèvies per a conjuminar posicions abans de l'inici període de sessions de la AGNU

B. ASPECTES ECONÒMICS: LA REIVINDICACIÓ D'UN “NOU ORDRE ECONÒMIC INTERNACIONAL” (NOEI)

Acció en el marc de la ONU

⊙ Antecedents:

- Res. AG 1710 (XVI) de 19-12-1961: primer Decenni de NU per al desenvolupament
- Res. AG 1785 (XVII) de 8-12-1962: convoca UNCTAD
 - Majoria numèrica de PVD → Neix el G-77
- Res. AG 2626 (XXV) de 24-X-1970: segon Deceni de NU per al desenvolupament

VA FRACASSAR per falta de suport de països rics

⊙ El establiment del NOEI?

- Fí de 1973: crisi del petroli provocada per l'OPEP
 - Força PVD: productors de recursos naturals necessaris per las paisos rics.
- Període extraordinari sessions AG primavera 1974. Dues resolucions consensuades
 - Res. AG 3201 (S-VI) de 1-5-1974: Declaració sobre l'establiment d'un NOEI
 - Res. AG 3202 (S-VI) de mateixa data: Programa d'acció sobre l'establiment d'un NOEI

Nous principis (no tots consacrats en la pràctica):

- 1) Sobirania permanent d'EE. i pobles sobre els recursos naturals i totes les activitats econòmiques, inclòs el Dº de nacionalització.
 - 2) El control de l'activitat de les empreses transnacionals
 - 3) L'establiment d'un comerç just en els preus de les transaccions comercials internacionals
 - 4) El tracte preferent i no recíproc en favor dels PVD
 - 5) La transferència de tecnologia als PVD,...
- Període ordinari sessions AG de 1974: Res. AG 3281 (XXIX) de 12-12-1974: Carta de drets y deures econòmics dels E.s
 - Adoptada per majoría, amb oposició países desenvolupats capitalistes
 - Comença el cisma Nord-Sud per l'establiment del NOEI

2) Fets posteriors: del diàlec Nord-Sud al “diàlec de sords”

⊖ Abandament de la fora de l'ONU

- A l'AG, majoria numèrica PVD → aproven “resolucions”
- les “resolucions” no són vinculants jurídicament
- Els PD no asumeixen compromisos de desenvolupament per als PVD

⊖ Convocatòria de conferències diplomàtiques internacionals

- Poden adoptar “tractats internacionals”
- Els “tractats” són vinculants per als EE. que els ratifiquen
- PD generament o no acudeixen o no ratifiquen els tractats adoptats sense el seu consentiment (=per majoria) → no es consiguem res

⊖ “G7”: PD capitalistes fomenten la seua cooperació econòmica vers les reunions dels “set grans”

- EUA, Canadà, RFA, França, UK, Itàlia i Japó (+ observador UE)
- Als 90's, s'admeteix a Rússia (per raons polítiques, no econòmiques) → “G8”
- Es passa del directori econòmic al directori polític.

⊖ “Suavització” o “maquillatge” del directori?

- Tras les reunions del G7, es convoca des de 2000 el “G20”
- Segons la Web G20:

1. “Actualment el G20, està integrat per països desenvolupats i països emergents o en desenvolupament. Aquesta composició respon a dues fenòmens que estan transformant les relacions internacionals actuals: 1) la creixent influència dels països emergents en els assumptes polítics i econòmics a nivell global i; ...

2) la necessitat de trobar formes innovadores de cooperació per enfrontar els nous reptes financers globals que requereixen una resposta col·lectiva”

2. El G20 està integrat per 20 països i la Unió Europea:

Compta ademès amb 14 organitzacions socies, i les seues presidències:

- **Mondials (7):** [Naciones Unidas \(ONU\)](#), [Fondo Monetario Internacional \(FMI\)](#), [Banco Mundial](#), [Consejo de Estabilidad Financiera \(FSB\)](#), [Organización Internacional del Trabajo \(OIT\)](#), [Organización Mundial de Comercio \(OMC\)](#) y [Organización Mundial de la Salud \(OMS\)](#)
- **Regionals (7):** [Asociación de Naciones del Sudeste Asiático \(ASEAN\)](#), [Unión Africana](#), [Nueva Alianza para el Desarrollo de África \(NEPAD\)](#), [Comunidad del Caribe \(CARICOM\)](#), [Banco Interamericano de Desarrollo \(BID\)](#), [Banco de Desarrollo de América Latina \(CAF\)](#) y [Organización para la Cooperación y el Desarrollo Económico \(OCDE\)](#)

Alemania	Brasil	Estados Unidos	Italia	Rusia
Arabia Saudita	Canadá	Francia	Japón	Sudáfrica
Argentina	China	India	México	Turquía
Australia	República de Corea del Sur	Indonesia	Reino Unido	España

C. LA FI DE LA BIPOLARITAT I EL TRÀNSIT CAP A LA GLOBALITZACIÓ

A. LA FI DE LA BIPOLARITAT (1988-1991)

1) Acostament dels líders de les superpotències: Gorbachov (*perestroika*) y 2º Reagan

⊙ Primeres conseqüències:

- solució de conflictes “estancats” (Camboya, Afganistán, Namíbia)
- Acord 1988 INF: desmantellament míssils nuclears d'abast mitjà instal·lats a Europa

⊙ 1989: Caiguda mur de Berlín i reunificació Alemanya. Conseqüències:

• 1990 CSCE:

○ Tx. 9: Declaració conjunta de 22 E.s, p. 72-74

Preàmbul, §1 i part dispositiva §1-4

○ Tx. 10: Carta de París per una nova Europa, p. 74-77

5 guies per a “una nova era de democràcia, pau i seguretat”

• 1991: Rússia abandona l'URSS, que es dissol immediatament

⊙ Fí del conflicte Est-Oest permeteix “resurrecció” de l'ONU

• Crisi de Kuwait 1990: apareix el CdS

• Desapareix enfrontament bipolar PERÒ apareixen les “noves” guerres

B. EL TRÀNSIT CAP A LA GLOBALITZACIÓ

- 1) Des de Carta de París: monopoli economia de mercat a escala mundial
 - ⊖ Aparició i consolidació empreses privades a Rússia, la Xina, Cuba,...
- 2) 1995: OMC substitueix al GATT
 - ⊖ liberalització comerç → globalització econòmica
 - ⊖ adhesió Xinesa a l'OMC
 - ⊖ Problemes: “deslocalització” → aparició “economies emergents”
- 3) Dimensió política-militar: predomini absolut EUA
 - ⊖ Vaivens política exterior EUA
 - Bush, Jr.: 11-S i unilateralisme imperialista
 - Guerra l'Iraq sense autorització prèvia CdS
 - Obama: volta al multilateralisme restringit
 - EUA actua conforme al CdS (Sí a Líbia; no a Síria)
 - els EUA fomenta el G-20 sobretot davant crisi financera mundial de 2008
 - Trump: “Amèrica primer”
 - ⊖ Lideratge indiscutible EUA en qüestions de seguretat internacional

2. INCIDÈNCIA DE L'ESTRUCTURA DE LA COMUNITAT INTERNACIONAL EN L'ORDENAMENT JURÍDIC INTERNACIONAL

Ubi societas, ibi ius + sicut societas, sic ius

EL MITJÀ SOCIAL INTERNACIONAL

- 1) Pluralitat de “actors” en RRII
 - ⊙ PERÒ número limitat “subjectes” de DI: E.s, OI.s i individus
- 2) Elements societaris i comunitaris en les RRII
 - ⊙ Aspiració a aconseguir una “comunitat internacional”
- 3) Classificació de les RRII (Schwarzenberger):
 - ⊙ Relacions de dominació: la “lei del poder”
 - ⊙ Relacions de reciprocitat: la “lei de l'acord o del tractat”
 - ⊙ Relacions de cooperació: la “lei de la solidaritat”

A.- TRANSFORMACIONS ESTRUCTURALS I EVOLUCIÓ DEL DRET INTERNACIONAL

1) El trànsit de la societat “relacional” a la societat “institucional”

⊙ coexistència de 2 models sociològics en les relacions internacionals:

- societat “relacional” (universal): juxtaposició de 200 Estats sobirans

- estructura inorgànica, descentralitzada i anàrquica

- “desdoblament funcional” de l'Estat:

- 1) Funció legislativa: Art. 6 CVDT.

- 2) Funció judicial: Art. 33.1 Carta ONU i art. 36 Estatut CIJ

- 3) Funció executiva: Art. 42 Carta ONU

- societat “institucional” (particular): aparició OI.s

- Cada una de les més de 500 OI té “la seua” estructura orgànica, “la seua” autoritat centralitzada i “la seua” divisió de funcions

- Estructura “relativament” organitzada, centralitzada i amb divisió de funcions

⊙ Influència recíproca de tots dos models estructurals

⊙ ONU abasta totes dues estructures

- té 194 Estats membres

- “família” o “sistema” onusiano: OENU + acords regionals

2) El trànsit del Dret de coordinació al Dret de subordinació

⊙ Societat relacional → D^o. de coordinació

• Caracters:

- voluntarisme consensualista
- relativisme particularista
- positivisme formal

} Art. 34 CVDT

⊙ Societat institucional → D^o. de subordinació

• Caracters:

- existència normes imperatives (*ius cogens* internacional)
- vigència universal (= *erga omnes*) de determinades obligacions
- promoció d'interesos fonamentals de la CI

3) Transformacions del Dret Internacional en el món actual

⊙ El DI en l'era del bipolarisme

- Va començar com un dret elitista (europeïsta, imperialista, desigualtats)
- Aportacions de l'Est: principis de la coexistència pacífica
- Aportacions de l'Oest: consolidació de l'Estat, DH, principi democràtic
- Aportacions del Sud: descolonització (→ soc. universal), D^o. al desenvolupament,...

⊙ El DI en l'era de la globalizació

- “Societat global”: soc. universal + problemes globals
- Malgrat la globalització econòmica, persisteix l'Estat com actor principal RI
 - Aparició Estats “canalles” y “falits”
- Pervivència OI amb crisis de eficàcia, crisis del multilateralisme?
- Malgrat la globalització econòmica, increment del regionalisme a través de OI de integració (p. ej., la UE)
- Debat entre la universalitat i la fragmentació del DI
 - Riscs de fragmentació del DI per:
 - 1) Aument problemes int'ls → augment normes de DI → sectorialització del DI
 - 2) Complexitat de les matèries a regular → aparició regímens especials
 - 3) Increment tractats regionals
 - 4) Proliferació de tribunals internacionals especialitzats...
 - Permanència universalitat del DI per:
 - 1) Criteris únics per a la interpretació i aplicació de les normes internacionals
 - 2) Existència de normes imperatives (*ius cogens* internacional)
 - 3) Existència d'una incipient jerarquia normativa
 - 4) Existència de normes que regulen els tractats succesius sobre una mateixa matèria...
- Increment normes “humanitzadores”: DH, justícia penal int'l, emergències humanitàries...

3. CONCEPTE I CARACTERS DEL DRET INTERNACIONAL PÚBLIC

A. CONCEPTE DEL DRET INTERNACIONAL PÚBLIC

B. CARACTERS DEL DRET INTERNACIONAL PÚBLIC

B.1. El principi d'efectivitat

B.2. El caràcter consensualista de l'ordenament internacional

B.3. La existència de normes imperatives (*ius cogens*) internacionals

A. CONCEPTE DEL DRET INTERNACIONAL PÚBLIC

1) Síntesi dels criteris de delimitació:

⊖ subjectiu: naturalesa dels subjectes

⊖ formals: naturalesa de les fonts o normes aplicables

⊖ materials: naturalesa del contingut de les relacions regulades

2) Definició: és el conjunt de normes que formen l'ordenament jurídic de la comunitat internacional

B. CARACTERS DEL DERECHO INTERNACIONAL PÚBLIC

B.1. El principi d'efectivitat

1) “*ex facto oritur ius*” (dels fets naix el Dret)

⊖ la tensió entre fets i dret es soluciona ajustant el dret als fets

2) Funcions del principi d'efectivitat al DIP:

⊙ Funció constitutiva: el DI reconeix *a posteriori* una situació fàctica la regularitat jurídica de la qual inicial és dubtosa (caràcter conservador del D^o.)

- Exemples: existència d'un E., modes d'adquisició de la sobirania sobre territoris nullius, aplicació del DI humanitari...

⊙ Funció modificativa: consolida les transformacions del dret vigent (caràcter revisionista del D^o. en col·laboració amb el costum)

- Exemples: aparició nous espais marins sotmesos a la sobirania o jurisdicció de l'Estat riberenc (PC o ZEE)

⊙ Funció adjudicativa: criteri de solució de conflictes entre títols de diferents Estats (prevaleix el títol més efectiu)

- Exemples: controvèrsies sobre nacionalitat de la persona (asunto Nottebhom); sobre qüestions frontereres (Burkina Fasso v. Malí),...

3) Límits al principi d'efectivitat al DIP

⊙ Relativisme doctrinal: efectivitat i reconeixement

- Com a regla general, *ex iniuria non oritur ius*
- PERÒ no sanciona a tots els actes contraris a aquest
- Cada E. podrà o no “reconèixer” una situació com legítima jurídicament
 - *erga omnes*, és una situació il·lícita
 - serà lícita (relativisme) per a qui la reconeix com tal

⊙ Radicalisme judicial: l'Opinió consultiva sobre Namíbia de 1971 (conseqüències jurídiques de la presència contínua de Sudàfrica en Namíbia malgrat la Res. 276 (1970) del CdS:

- reafirma el principi *ex iniuria non oritur ius*
- L'E. autor (Sudàfrica) té l'obligació de posar fi a la situació il·legal
- La resta d'Estats (membres o no de la ONU): obligació de no reconèixer
 - el temps no subsana situacions il·legals (=construcció mur en territoris palestins ocupats)

B.2. El caràcter consensualista de l'ordenament internacional

1) El DIP és un ordenament jurídic “consensualista”. Les normes int'ls. naixen:

- ⊙ del consentiment de de cada E. (=voluntat sobirana);
- ⊙ del consensus comú dels Estats que componen la CI

2) El consentiment de l'Estat és l'element fonamental en la formació de normes i obligacions fonamentals d'eficàcia particular en/a:

- ⊙ la celebració i aplicació de tractats internacionals;
- ⊙ la gènesi del costum internacional d'eficàcia particular (local o regional); i
- ⊙ en la vincularietat dels actes unilaterals.

3) El consensus comú dels Estats és element fonamental en la formació de normes d'eficàcia universal:

⊖ El consentiment de cada E. no pot crear regles universals (relativisme voluntarista)

⊖ El consensus generalitzat dels Estats pot crear normes universals

- Tractats que no tan sols obliguen als Estats part, però a tots:

- Tractats que estableixen un règimen territorial objectiu: fronteres

- Tractats normatius generals reconeguts per la comunitat internacional (tractats Antàrtida, espai ultraterrest,...)

- Costum d'eficàcia univeral (sorgeix de la pràctica generalitzada dels Estats; però no tots i cadascú d'ells)

- PGD: són obligatoris per a tots (Opinió Convenció genocidi)

4) Conseqüències del caràcter consensualista del DIP

⊖ El fet important és el consentiment de l'Estat, no les formes de manifestació

- Caràcter no formalista del DI

⊖ Tan sols el consensus de la CI supera el relativisme voluntarista

- Fonament de l'existència d'un DI universal (*auctoritas totius orbis*)

B.3. L'existència de normes imperatives (*ius cogens*) internacionals

1) En tot ordenament jurídic existeixen:

⊖ normes dispositives (admeten pacte en contrari) p. ex. contrate de lloguer d'un apartament

⊖ normes imperatives (no admeten pacte en contrari) p. ex. normes penals

2) En DIP: positivisme voluntarista va negar la seua existència, però les normes interancionals de *ius cogens* ja están reconegudes en els **arts. 53 i 64 CVDT**.

3) Caràcters *ius cogens* internacional:

⊖ Imperativitat: el seu compliment no admet excepcions

⊖ Generalitat: gènesi per consensus CI però eficàcia universal (=DI general)

⊖ Mutabilitat: pot aparéixer, modificar-se o desaparéixer

⊖ Jerarquia: jerarquia "material" superior

⊖ Jurisdiccionabilitat: **Art. 66 a) CVDT**.

4) La determinació de les normes de *ius cogens* internacional

⊖ Matèria no codificada → a determinar per pràctica dels Estat i la jurisdicció internacional

⊖ Exemples reconeguts:

- prohibició de l'ús de la força (de la agresió).
- principi de llibre determinació de pobles colonials.
- normes de drets humans (prohibició d'esclavitut, tortura,...).
- críms internacionals del individu (genocidi, críms contra la humanitat i críms de guerra).
- algunes normes del DI ambiental.